

En we noemen hem Jacques...

In gesprek met rouwende kinderen

Om dichterbij de rouw van kinderen te kunnen komen, kunnen een aantal basisprincipes helpen.

- Ontmoet het kind/maak echt contact
- Ontmoet de verlieservaring/leer de oorzaak van rouw kennen
- Verbind verlieservaring en kind/geef erkenning aan oorzaak en gevolg
- Verbind jezelf met het kind /deel eigen herinnering die past bij het verdriet
- Geef erkenning aan het kind/erken onrecht en inzet
- Maak het kind niet deloyaal door voor te doen hoe rouw eruit moet zien
- Maak samen met het kind taal/beeld van het verdriet
- Onderzoek of je het kind in contact kunt brengen met andere rouwende kinderen, bijvoorbeeld in een rouwtraining
- Zoek contact met gezinsleden/ga op huisbezoek met een meerzijdig partijdige basishouding
- Herhaal stap bovenstaande, zelfs als het verlies al jaren geleden plaatsvond.

Een mentor doet er goed aan om in de kennismakingsgesprekjes ruimte te maken voor eventuele verlieservaringen.

Rouw raakt iedereen. Dat maakt het vreselijk lastig voor begeleiders. Wat de een normaal vindt, is voor de ander belachelijk kil of overdreven zweverig. Hoe kun je ermee omgaan?

Loyaal

Een kind in rouw is grenzeloos loyaal aan zijn verticale verbindingen. Desnoods met een verborgen agenda. In gezinnen waar rouw op een niet passend moment komt, speelt bovendien vaak een vorm van parentificatie een rol. In dat geval wordt het kind degene die zorgt voor zijn vader en moeder. Zoals bij John, een leerling die ik ooit begeleid heb.

Hij verliest op 14-jarige leeftijd zijn jongere zus. Zijn moeder kan en wil niet rouwen en sluit zich af voor de buitenwereld. John gaat voor zijn moeder zorgen door ook de eigen rouw naar binnen te keren. Dat John daardoor vastloopt op school en destructief gedrag ontwikkelt, neemt hij voor lief. Hij is en blijft loyaal aan zijn moeder.

Zijn vader is juist emotioneel en huilt elke dag. Hij meldt zich ziek op zijn werk. John is loyaal aan zijn vader en ontwikkelt een schoolfobie. Op die manier is hij beschikbaar thuis. Onbewust merkt John dat het steeds ingewikkelder wordt om de juiste keuzes te maken in de begeleiding van zijn ouders. Ouders die iets tegennatuurlijks hebben moeten toelaten: het afgeven van je kind.

Een kind kan bijna niet anders dan voor zijn ouders te kiezen en tegen de eigen ontwikkeling en rouw. Om dit rouwende kind te kunnen begeleiden, is veel mensenkennis nodig en kun je onmogelijk zonder contextuele vaardigheden als erkenning en meerzijdige partijdigheid. Dat terwijl John op school alle signalen afgeeft die vragen om straffen, corrigeren of zelfs schorsen.

Complex

De verleiding is groot om bij leerlingen die ongewenst gedrag laten zien (uitsluitend) gedragsmatig te interveniëren. Bij lichte verstoringen werkt een tactiek van straffen en disciplineren soms goed. De leerling is dan in staat om zijn eigen handelen vanuit een persoonlijke bespiegeling te veroordelen en beterschap te geven na een strafmaatregel. Vaak komt ongewenst, destructief gedrag echter voort uit ernstig onrecht. Bijvoorbeeld de plotselinge dood van een familielid.

John wil van nature liefst leren, ontwikkelen, meedoen, aardig gevonden worden en constructief gedrag vertonen. Het verlies van zijn zusje heeft echter roet in het eten gegooid. Vergeet als begeleider niet dat deze leerling niet alleen moet rouwen om het verlies van een dierbare, maar om het verlies van een compleet systeem vol afspraken en wetten. Rouw is complexer dan alleen

Die is dood

"Papa, ik ruik opa Jacques als ik op zijn kamer kom!" zegt mijn zontje van zeven als we op zijn studeerkamer rondkijken. "Niet waar, die is dood!" reageert zijn zusje van vijf kribbig. Terwijl mijn zontje geëmotioneerd in het herinneringenkistje snuffelt, dat zijn opa een paar maanden voor zijn overlijden voor de kleinkinderen heeft samengesteld, vraagt zijn zusje binnen drie minuten of ze een snoepje mag uit de trommel van oma. Die leeft tenminste nog!

Twee jonge mensen, die elk op hun eigen wijze omgaan met het verdrietige gevoel nu opa er niet meer is...

Vorige week waren we op bezoek bij mijn

moeder. Mijn dochter pakte het herinneringskistje, bekeek een kurkentrekker van opa en vroeg: "Kan opa in de hemel ook wijn drinken?"

Mijn zontje antwoordde vaderlijk: "Ik hoop het wel. Hij heeft het verdiend!" Ik glom van trots en heb dit geven van de kinderen beloofd met een bijzonder cadeautje. Een kanarie; en we noemen hem Jacques!

Ik was zestien jaar en in het bezit van een handtamme kanarie die me vergezelde tijdens studie en ontspanning. Ik noemde hem Stef, naar mijn oom die het beestje in zijn buitenkooi gekweekt had. Stef was

tien toen hij stopte met fluiten en rondvliegen. In paniek bezocht ik een dierenarts. Hij lachte me uit - keek naar mijn T-shirt met de line-up van Dynamo Open Air, waar ik dat weekend headbangend had rondgehangen, en zei daarna vol spot en onbegrip: "Het is maar een kanarie. Als het nou een springpaard was..." Stef overleed uiteindelijk. Wanhopig vloeiden de tranen. Stef ligt begraven in de achtertuin van mijn ouderlijk huis. De reactie van de dierenarts kan ik tot de dag van vandaag niet begrijpen.

Alleen mijn ouders begrepen dat het niet 'maar een kanarie was'...

het verlies van het zusje, het betekent ook verlies van kracht bij ouders en andere familieleden, verlies van bestaande waarden en normen, verlies van vanzelfsprekende huiselijkheid. Leerling John help je daarom niet met (alleen) reageren op het ongewenste gedrag.

Loyaal aan jezelf

Veel krachtiger is de aanpak waarbij je reageert op het gewenste, gevende gedrag van het kind. In het geval van John was dat het beschikbaar zijn voor ouders, het uitstellen van het eigen rouwproces om ouders op hun wijze te laten rouwen. John is geholpen met een begeleider die begrijpt dat de rouwcode in een gezin niet bestreden moet worden maar gerespecteerd.

Constructief gedrag ontstaat op het moment dat je respect hebt voor de codes van de ander en bereid bent om je eigen codes van ondergeschikt belang kunt maken. Uiteraard tot op zekere hoogte, want de contextuele benadering werkt ook met meerszijdige partijdigheid en dat betekent onder andere dat je ook loyaal moet blijven aan jezelf. In het geval van John heeft een zinnetje in de begeleiding een wereld van verschil gemaakt: "John, ik zie dat je ondanks je eigen verdriet, zo goed blijft zorgen voor papa en mama. Je werkt zo hard voor anderen, dat je jezelf een beetje vergeet..."

Voorkom adviezen

Als kinderen de ruimte krijgen om zelf keuzes te maken, ontstaat er een waardevol rouwproces. Voorkom adviezen, omdat elk advies een aanslag is op de rouwcode in het gezin van herkomst van het kind. Stel je niet op als deskundige, maar als geïnteresseerde. Breid je interesse eventueel uit door andere deskundigen te noemen. "Ik heb ooit eens gelezen..." Door jezelf ondeskundig te houden, vergroot je het vertrouwen en bestaat de kans dat de overkant zich openstelt voor een dialoog, ontstaan uit een wederzijds vertrouwen tussen mensen.

Ivo Mijland - info@orthoconsult.nl - is trainer/coach. Hij is auteur van het handboek 'Voor elke mentor', de praktijkboeken 'Orde Gevraagd!' en 'Energie voor elke mentor'. Om privacyredenen is gekozen voor een gefingeerde naam bij de casus van John.